

М. І. Ібатулін,

д. е. н., професор, Національний університет біоресурсів і природокористування

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-8765-6261>

О. В. Гривківська,

д. е. н., професор, Національний університет харчових технологій

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4160-5914>

Н. І. Свиноус,

доктор філософії в галузі менеджменту, асистент,

Білоцерківський національний аграрний університет

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-3640-0519>

DOI: 10.32702/2306-6814.2023.4.32

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ ПРОДУКЦІЇ СВИНАРСТВА В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

M. Ibatulin,

Doctor of Economic Sciences, Professor, National University of Bioresources and Nature Management

O. Hryvkivska,

Doctor of Economic Sciences, Professor, National University of Food Technologies

N. Svinous,

Doctor of Philosophy in the field of management, Assistant, Belotserk National Agrarian University

THE THEORETICAL APPROACHES TO THE FUNCTIONING OF THE PIG PRODUCTION MARKET UNDER THE CONDITIONS OF EUROPEAN INTEGRATION PROCESSES

Ринок свинарства є важливою складовою продовольчого забезпечення країни як сукупності взаємопов'язаних науково-дослідних, виробничих, збутових та управлінських структур, механізмів і заходів щодо прийняття рішень з метою стабільного задоволення платоспроможного попиту населення продовольством та створення запасів для забезпечення продовольчої безпеки.

З метою забезпечення функціонування системи продовольчого забезпечення необхідно підтримувати її структурний розвиток і ресурсну модернізацію всіх складових, під якими розуміють формування ефективної господарської організації (аграрного виробництва, економічної взаємодії господарюючих суб'єктів), техніко-технологічне та організаційно-правове забезпечення, розвиток інфраструктури. Отже, систему продовольчого забезпечення країни необхідно розглядати як багаторівневу, в якій можна виділити галузеві, продуктові, розподільні підсистеми.

До специфічних особливостей ринку продукції свинарства можна віднести такі характеристики: оскільки м'ясо і продукти його переробки є соціально значущими видами продовольства, які повинні щоденно бути в раціоні харчування людини, держава зобов'язана забезпечити для населення країни як фізичну, так і економічну їх доступність; можливість виробництва м'яса свиней практично в усіх регіонах країни; в умовах зростання роздрібних цін на продовольство попит на продукцію свинарства низькоеластичний на м'ясо і високоеластичний на продукти його переробки, що визначає відносно стійкий попит на першу групу продукції; оскільки ринку про-

дукції свинарства, хоча і меншою мірою, ніж іншим окремим продуктовим ринкам, властива сезонність виробництва, тому за відносно стабільного попиту постає потреба створення запасів свіжозамороженого м'яса та інших продуктів його переробки; ринок продукції свинарства вирізняється великою сукупністю реалізованих на ньому видів продукції, її споживчою сегментацією за віком, функціональною спрямованістю, споживчими властивостями, висуває особливі вимоги до технології виробництва та пакування продукції; м'ясо ? швидкопсувний продукт, який не підлягає тривалому зберіганню в не переробленому вигляді й потребує відповідних каналів реалізації та розвинутої розподільчої інфраструктури; швидкопсувний характер м'яса та екологічна незахищеність сфери його виробництва зумовлюють підвищені вимоги до якості м'яса і продуктів його переробки, для чого необхідно більш швидко оновлення стандартів на якість і методи її визначення.

З метою забезпечення стабільного функціонування ринку продукції свинарства необхідно забезпечувати глибоку переробку продукції свинарства, формування ефективної логістичної інфраструктури та власної торговельної мережі, створення умов для поставки продукції на експорт.

The pig market is an important component of the country's food security as a set of interrelated research, production, sales and management structures, mechanisms and decision-making measures aimed at stable satisfaction of the population's solvent demand for food and the creation of reserves to ensure food security.

In order to ensure the functioning of the food supply system, it is necessary to support its structural development and resource modernization of all components, which means the formation of an effective economic organization (agricultural production, economic interaction of economic entities), technical-technological and organizational-legal support, infrastructure development. Therefore, the country's food supply system must be considered multi-level, in which branch, product, and distribution subsystems can be distinguished.

The following characteristics can be attributed to the specific features of the market of pig farming products: since meat and its processing products are socially significant types of food that should be in the human diet every day, the state is obliged to ensure both their physical and economic availability for the country's population; the possibility of pig meat production in almost all regions of the country; in conditions of rising retail food prices, the demand for pig products is low-elastic for meat and highly elastic for its processing products, which determines relatively stable demand for the first group of products; since the market of pig products, albeit to a lesser extent than other individual food markets, is characterized by seasonality of production, therefore, with a relatively stable demand, there is a need to create stocks of fresh frozen meat and other products of its processing; the market of pig products is characterized by a large number of types of products sold on it, its consumer segmentation by age, functional orientation, consumer properties, puts forward special requirements for the technology of production and packaging of products; meat is a perishable product that cannot be stored for a long time in an unprocessed form and requires appropriate sales channels and a developed distribution infrastructure; the perishable nature of meat and the ecological insecurity of the sphere of its production lead to increased requirements for the quality of meat and its processing products, for which a faster update of quality standards and methods of its determination is necessary. In order to ensure the stable functioning of the market for pig farming products, it is necessary to ensure deep processing of pig farming products, the formation of an effective logistics infrastructure and own trade network, and the creation of conditions for the supply of products for export.

Ключові слова: ринок, свинарство, попит, пропозиція, продовольче забезпечення.

Key words: market, pig farming, demand, supply, food supply.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Ринок свинарства є важливою складовою продовольчого забезпечення країни як сукупності взаємопов'язаних науково-дослідних, виробничих, збутових та управлінських структур, механізмів і заходів щодо прийняття рішень з метою стабільного задоволення платос-

проможного попиту населення продовольством та створення запасів для забезпечення продовольчої безпеки.

З метою забезпечення функціонування системи продовольчого забезпечення необхідно підтримувати її структурний розвиток і ресурсну модернізацію всіх складових, під якими розуміють формування ефектив-

ної господарської організації (аграрного виробництва, економічної взаємодії господарюючих суб'єктів), техніко-технологічне та організаційно-правове забезпечення, розвиток інфраструктури. Отже, систему продовольчого забезпечення країни необхідно розглядати як багаторівневу, в якій можна виділити галузеві, продуктові, розподільні підсистеми.

Особлива роль у збільшенні обсягів виробництва м'ясних ресурсів у країні належить свинарству як одній із найбільш скоростиглих галузей тваринництва. Характерні особливості галузі свинарства дають можливість організувати стабільне виробництво м'яса свиней на основі інтенсивного ведення галузі. Галузь свинарства на відміну від інших галузей тваринництва викремлюється скоростиглістю, плодovitістю, коротким періодом поросності і високим відсотком виходу м'яса у забійній масі. Витрати кормів на одиницю приросту живої маси у свиней набагато нижчі і за цим показником вони поступаються лише курчатам-бройлерам. Нині в багатьох країнах світу свині є основним джерелом виробництва м'яса і жиру. Отже, для України свинарство розглядається як економічно приваблива галузь, оскільки надлишки зернових ресурсів можна конвертувати у тваринний білок м'яса птиці і свиней.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Питанням функціонування ринку продукції тваринництва, зокрема свинарства, присвячено праці таких науковців: І. Баланюка, П. Березівського, Р. Грабовського, С. Дусановського, О. Мазуренка, В. Месель-Веселяка, В. Микитюка, Т. Мостенської, І. Яцківа та багатьох ін. Ці наукові дослідження досить глибоко розкривають сучасне розуміння сутності, призначення та напрямів розвитку агропродовольчого ринку і важелів економічного регулювання, об'єктивно розкривають необхідність поєднання ринкового саморегулювання й економічного регулювання із урахуванням змін, що відбуваються у вітчизняній та світовій економіці. Однак різнобічність підходів до удосконалення організаційно-економічного механізму функціонування ринку продукції свинарства свідчить про невирішеність багатьох питань розвитку цієї підгалузі та ринків її продукції, впливу держави на процеси, пов'язані із виробництвом, обміном, розподілом та споживанням продукції свинарства.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

На основі узагальнення результатів досліджень науковців удосконалити теоретичні підходи до функціонування ринку продукції свинарства в умовах євроінтеграційних процесів.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Зважаючи на досить тривалий біологічний процес виробництва м'яса свиней, сільськогосподарським товаровиробникам досить складно пристосуватися до споживчого попиту на ринку. Натомість ринок продукції свинарства формується під впливом об'єктивно існуючих принципів розвитку продовольчого ринку.

До специфічних особливостей ринку продукції свинарства можна віднести такі характеристики: оскільки м'ясо і продукти його переробки є соціально значущими видами продовольства, які повинні щоденно бути в раціоні харчування людини, держава зобов'язана забезпечити для населення країни як фізичну, так і економічну їх доступність; можливість виробництва м'яса свиней практично в усіх регіонах країни; в умовах зростання роздрібних цін на продовольство попит на продукцію свинарства низькоеластичний на м'ясо і високоеластичний на продукти його переробки, що визначає відносно стійкий попит на першу групу продукції; оскільки ринку продукції свинарства, хоча і меншою мірою, ніж іншим окремим продуктовим ринкам, властива сезонність виробництва, тому за відносно стабільного попиту постає потреба створення запасів свіжозамороженого м'яса та інших продуктів його переробки; ринок продукції свинарства вирізняється великою сукупністю реалізованих на ньому видів продукції, її споживчою сегментацією за віком, функціональною спрямованістю, споживчими властивостями, висуває особливі вимоги до технології виробництва та пакування продукції; м'ясо ? швидкопсувний продукт, який не підлягає тривалому зберіганню в не переробленому вигляді й потребує відповідних каналів реалізації та розвинутої розподільчої інфраструктури; швидкопсувний характер м'яса та екологічна незахищеність сфери його виробництва зумовлюють підвищені вимоги до якості м'яса і продуктів його переробки, для чого необхідно більш швидке оновлення стандартів на якість і методи її визначення [1].

Усі специфічні особливості ринку продукції тваринництва, зокрема продукції свинарства, повинні враховуватися при розробці інструментів державного регулювання, оскільки досліджувана галузь посідає провідне місце у забезпеченні продовольчої безпеки й незалежності країни.

На нашу думку, перспективний розвиток ринку продукції свинарства здійснюватиметься під впливом таких основних факторів: використання механізмів ринкових відносин, які формують систему ефективних та конкурентоспроможних товаровиробників; удосконалення й реалізація державної аграрної політики, яка повинна розв'язати комплекс проблем, пов'язаних із земельними відносинами й інноваційним оновленням виробництва, економікою, розвитком агропромислового ринку, зовнішньоекономічної діяльності, соціальним становищем сільського населення та екологізацією АПК.

Розглянемо основні складові концептуальних засад організаційно-економічного забезпечення розвитку свинарства в Україні. Основною проблемою галузі впродовж останніх двох десятиріч є зменшення поголів'я свиней і виробництва продукції свинарства.

Через нетехнологічні способи вирощування тварин показники середньодобових приростів і виходу життєздатного потомства на 1 свиноматку в Україні значно нижчі від світових, а по падежу — у кілька разів вищі. Це збільшує термін вирощування тварин на м'ясо до року, що практично унеможлиблює одержання прибутку.

Нині принципами державної підтримки виробництва свинарства є: обмежене фінансування — на основі встановлених лімітів, недостатність бюджетних коштів у поточний момент часу, незважаючи на реальні потре-

би галузі; орієнтація на просте відтворення, хоча досягти цільових параметрів можливо за орієнтації на розширене відтворення; надання фінансової державної підтримки в основному високотехнологічним спеціалізованим підприємствам, хоча значні обсяги виробництва продукції зосереджені в ОСГ, які здебільшого залишаються без державної підтримки.

Пріоритетними напрямками фінансової підтримки як високоспеціалізованих, так і дрібних виробників слід визнати такі: передбачення пільгових кредитів для будівництва нових і модернізації та технічного переозброєння існуючих комплексів, закупівлі племінного поголів'я та технологічного обладнання; фінансування розробки проектної документації з реалізації цільових програм і пілотних проектів на основі інновацій за участі установ НААН або використання схеми партнерства бізнесу та держави у фінансуванні інноваційно-інвестиційних проектів; розвиток програм страхування тварин із залученням держави; розробка технічних регламентів і стандартів на технологічні процеси у свинарстві, адаптованих до міжнародних вимог; передбачення фінансової підтримки новоствореним фермерським господарствам і виробничим кооперативам за умови утримання в них не менше 10 свиноматок, на основі розвитку діяльності кредитних спілок щодо короткострокового пільгового кредитування [2].

Українська база нормативних документів вже гармонізована з вимогами ЄС, проте практичне запровадження цих нормативних документів постійно відтерміновується. Нині в м'ясній галузі розроблено понад 38 національних стандартів на продукцію, гармонізовано до міжнародних і європейських — 13. Це стосується правил утримання та забою худоби, показників якості й безпечності, обов'язковості впровадження системи HACCP та інших систем.

Серед складових організаційних заходів у концепції розвитку свинарства доцільно виділити такі: науковим установам забезпечити розробку та супровід технологічного і технічного переоснащення виробництва з урахуванням: необхідності розширення практики переходу на екологічно чисті технології на основі реконструкції наявних приміщень й оснащення їх сучасним обладнанням, здатним забезпечити високу продуктивність тварин та комфортні умови їх утримання, а саме: заміни системи видалення гною на сучасні самопливні закритого типу; оптимізації розміщення станкового обладнання; застосування високоякісних контролюючих систем забезпечення оптимального мікроклімату та максимального використання природного освітлення; упровадження нових енергоощадних технологій, а саме: використання сучасних теплоємних, ресурсо-енергоощадних матеріалів для реконструкції і будівництва приміщень та енергоощадних технологій для обігріву приміщень; переведення виробництва на сучасні інтенсивні технології з використанням власних кормів і потокової системи виробництва; спрощення порядку погодження проектної документації та надання дозволів на будівництво об'єктів сільськогосподарського призначення та інфраструктури ринку продукції свинарства; створення мережі заготівельно-збутових пунктів, сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів із заготівлі, переробки та збуту продукції свинарства, штучного осі-

меніння тварин та забезпечення кормами; залучення до організації племінної справи у свинарстві установ НААН; розробка технічного регламенту на нові системи оцінювання туш та оплати за зданих тварин на переробні підприємства на основі виходу м'яса з туші; повсюдне запровадження системи менеджменту стада відповідно до єдиних європейських вимог.

Залежно від концентрації та ступеня залучення сільськогосподарського підприємства інтеграції та кооперації пропонується використовувати новітні види технологій виробництва продукції свинарства. Зокрема, промислова технологія, яка відповідає вимогам м'ясопереробних підприємств і попиту споживачів кінцевої продукції свинарства на технологічні та споживчі її якості. Інша важлива особливість промислових методів ведення свинарства — усунення сезонності виробництва з переходом на ритмічний випуск продукції [3]. Це створює сприятливі умови взаємодії свинарства та м'ясної промисловості, для якої одним із негативних факторів, що перешкоджають підвищенню ефективності її функціонування, є нерівномірність надходження тварин протягом року.

Освоєння промислової технології ведення свинарства істотно змінює умови управління галуззю. З будівництвом наукомістких автоматизованих ферм з інтенсивними технологіями виробництва свинини сформується основа конкурентоспроможного свинарства країни. Ферми повинні працювати за трирівневої технології утримання; бути оснащені новим технологічним обладнанням, що зводить до мінімуму затрати живої праці; функціонувати в автоматизованому режимі; годівля тварин має бути організована сухими або вологими (рідкими) збалансованими комбікормами; використовувати більш досконалу структуру стада.

У практиці ведення свинарства існують дві моделі промислових підприємств: великі промислові комплекси потужністю 54—216 тис. свиней на рік, а також господарства з виробництва продукції свинини потужністю 6—24 тис. свиней на рік, що забезпечують виробництво свинини в основному на власних кормових ресурсах. Обидві моделі підприємств потребують використання новітніх технічних та технологічних досягнень, що дають можливість автоматизувати всі сфери виробничого циклу свинарства, застосовувати сучасну селекцію свиней, щоб у стислий часовий термін вирощувати товарних свиней з великим виходом повноцінних м'ясних частин.

Перша модель свинарських підприємств досить капіталомістка, але дає змогу раціонально територіально розосередити репродуктивні та відгодівельні модулі, щоб уникнути домінуючого преса відгодівлі на відтворювальні здатності маточного поголів'я, ветеринарних проблем, забруднення навколишнього природного середовища. Модель свинарських господарств потужністю 6—24 тис. гол. слід розвивати на принципах міжгосподарської кооперації з виробництва комбікормів та переробки свинини, перетворення їх у подальшому в територіально-інтегровані системи у вигляді агрохолдингів.

Як перша, так і друга модель підприємств корпоративного сектору аграрної економіки, мають базуватися на ресурсоощадних технологіях нового покоління, що забезпечують зниження питомої енергоємності продукції й підвищення рентабельності її виробництва.

Створення висококонцентрованих підприємств корпоративного сектору аграрної економіки з виробництва продукції свинарства, які використовують промислову технологію, не виключає можливості функціонування також малих виробників на базі фермерських та особистих селянських господарств. Цьому сприяють дві важливі галузеві особливості ведення свинарства: всеїдність свиней, котра дає змогу використовувати різноманітні місцеві, доступні дрібному господарству, кормові ресурси: несортову картоплю, відходи післязбиральної обробки зерна та переробки його продукції [4]. На цій основі в ряді країн та в більшості регіонів України розвивається сімейне виробництво свинини. Так, у Китаї 90 % її виробництва зосереджено в дрібних господарствах, що мають по дві-три свиноматки.

Вважаємо, що розвиток сировинної бази свинарства та підвищення інвестиційної привабливості виробництва м'яса свиней потребує будівництва селекційно-генетичних центрів із розведення свиней, а також відгодівельних підприємств індустріального типу. З цією метою доцільно розробити та запровадити модернізовану систему селекції тварин на основі впровадження централізованого збору й обробки матеріалів племінного обліку, а також створити спеціалізовані лабораторії для проведення геномного оцінювання племінних свиней.

Організація племінної роботи у свинарстві вимагає створення галузевих селекційно-генетичних центрів, які на початковій стадії можуть створюватись в окремих господарствах для власних потреб з перспективою подальшого їх розвитку та інтеграції з іншими підприємствами з вирощування свиней. Для забезпечення товаровиробників інформацією необхідно створити єдиний інформаційний центр з племінного свинарства на базі Інституту свинарства ім. О. В. Квасницького НААН, що дасть змогу запровадити національну систему збору й обробки інформації щодо індивідуальної продуктивності свиней. Потенціал науково-дослідних підрозділів НААН дає можливість також сформувати мережу галузевих селекційних центрів, акредитованих лабораторій генетичного контролю, селекційної оцінки якості продукції, а також мережу міжрегіональних станцій (пунктів) штучного осіменіння.

В останні роки здійснено спробу завозити в країну тварин вихідних ліній і проміжних гібридів із західних генетичних компаній для організації системи гібридизації. Здебільшого тварин завозять без достатнього обґрунтування схеми гібридизації та без консалтингового супроводу. У результаті втрачається генетичний потенціал та його позитивний вплив на економічні показники роботи свинарських ферм [5].

З урахуванням цього необхідно вжити заходів для швидкого підвищення продуктивності свиней вітчизняних порід із використанням високопродуктивних генотипів тварин іноземної селекції. Паралельно слід впроваджувати ефективніші та прискорені методи чистопорідної селекції у племінних господарствах з використанням селекційного матеріалу зарубіжних країн з метою підвищення генетичного потенціалу продуктивності свиней. В Україні основною породою залишається велика біла, але потрібно значно збільшити поголів'я спеціалізованих м'ясних порід і типів вітчизняної та зарубіжної селекції. Важливо розробити технології племінного сви-

нарства, які забезпечать підвищення інтенсифікації селекційної роботи. У галузі свинарства доцільно використати основний метод розведення — гібридизацію. Для цього слід істотно зміцнити племінну базу свинарства, щоб за рахунок неї повністю забезпечити потребу сільськогосподарських підприємств та ОСГ у племінному молодняку.

Отже, підвищення ефективності племінної роботи та нарощування генетичного потенціалу продуктивності у свинарстві слід проводити, виходячи із: забезпечення відповідності системи селекції міжнародним стандартам та внесення змін у нормативно-технічні акти; підвищення ефективності використання в селекційному процесі кращих генетичних ресурсів вітчизняного та іноземного походження із широким впровадженням системи гібридизації; запровадження національної системи збору й обробки інформації про індивідуальну продуктивність свиней з переходом до оцінки свиней на основі методу BLUP та індексної оцінки племінних тварин [6].

Перспективний розвиток галузі свинарства вбачається нами на основі комплексного підходу до підвищення продуктивності свиней з урахуванням кількісних та якісних показників вітамінно-мінерального забезпечення тварин. Створення потужної кормової бази свинарства вимагає проведення заходів з модернізації зернової галузі в її зернофуражній та переробній сферах, з орієнтації на вирішення білкового забезпечення раціонів годівлі. Для цього необхідно створити мережу лабораторій з визначення якості та сертифікації кормів.

Виробництво свинини в сільськогосподарських підприємствах має ґрунтуватися на основоположному принципі — відповідності кормового балансу, що включає якісні й дешеві кормові компоненти для досягнення запланованого виходу продукції свинарства. Створення розвинутої системи кормової бази свинарства сприятиме підвищенню ефективності виробництва його продукції. Тому при розвитку свинарства слід враховувати такий обмежувачий фактор, як наявність ресурсів фуражного зерна, що становить основу кормової бази галузі. Підвищення врожайності зернофуражних культур при незмінних посівних площах забезпечить збільшення ресурси фуражного зерна. Поряд із цим реальним джерелом збільшення високобілкових компонентів комбікормів є виробництво насіння олійних культур при забезпеченні їх переробки на вітчизняних підприємствах, а також нарощування виробництва сої, гороху і використання інших білкововмісних рослинних компонентів та відходів при переробці м'яса, молока й риби.

Створення інтенсивного кормовиробництва галузі свинарства повинно базуватися на науково обґрунтованих сівозмінах, які забезпечують підвищення родючості ґрунтів та отримання високоякісних кормів. Для стабільної роботи великих свинокомплексів варто створювати страхові запаси зернофуражу на основі планування потреб у кормах [7].

Вважаємо, що для сільськогосподарських підприємств з вирощування свиней, які не є учасниками інтеграційних об'єднань, формувати кормову базу доцільно на основі створення кооперативів з виробництва комбікормів, запровадження програм компенсації вартості спорудження об'єктів та придбання технологічного обладнання для виробництва й зберігання комбікормів.

Важливе місце в розвитку галузі свинарства належить системі підготовки й перепідготовки кадрів, оскільки багато керівників і фахівців мають низький професійний рівень, не володіють основами фінансового менеджменту. В умовах, що склалися в галузі свинарства, необхідно створити потужний проектно-консалтинговий центр з робочими структурами в регіонах для поширення знань щодо ефективного ведення галузі. При цьому для створення проектно-консалтингової служби в галузі свинарства доцільно використовувати кадровий потенціал кращих науково-дослідних установ та ВНЗ аграрного профілю. Потребує поліпшення процесу підготовки кадрів масових професій, насамперед операторів свинарства [8].

Варто взяти до уваги швидке поширення небезпечних інфекційних захворювань тварин, зокрема в останні роки у різних регіонах України: африканської чуми свиней та деяких інших, що вимагає проведення систематичного моніторингу епізоотичної ситуації. Сільськогосподарські підприємства, які функціонують навіть у "закритому" режимі, не захищають від постійного обміну внутрішньої мікрофлори з мікрофлорою навколишнього середовища. Саме тому регламентування й суворе виконання заходів з біологічної безпеки для сільськогосподарських підприємств потенційно протидіють поширенню інфекційних захворювань.

Концепція розвитку свинарства в Україні має передбачати методичні підходи до систематизації й оцінки основних заходів біобезпеки, які повинні дотримуватись підприємства з вирощування свиней. Ці заходи дають змогу здійснювати моніторинг стану біобезпеки підприємства галузі свинарства, удосконалення системи управління біологічним ризиком та виконання заходів біозахисту.

Вирішенню питань утилізації органічних відходів з подальшим отриманням органічних добрив та енергетичних ресурсів для сільськогосподарського виробництва повинна сприяти організація переробки відходів галузі свинарства для виробництва органічних добрив і біогазу, що потребує удосконалення відповідного чинного законодавства та стимулювання тваринницьких підприємств щодо будівництва біогазових установок із переробки гною.

Важливе місце у концепції розвитку свинарства в Україні має відводитися питанням гармонізації вітчизняного законодавства з європейським, для цього насамперед необхідно класифікувати підприємства за рівнем біобезпеки — від високого до низького та налагодити систему контролю епізоотичної ситуації на рівні господарств. Вважаємо, що для удосконалення законодавчої бази необхідно забезпечити її розвиток в області ветеринарії та санітарії, транспортування, імпорту свинопоголів'я та механізму одержання дозвільної документації. З метою налагодження контролю епізоотичної ситуації доцільно обмежити транспортування свиней між фермами із різним рівнем біобезпеки, при цьому спростивши правила перевезення тварин у межах країни. Окрім того, варто проводити періодичну перевірку тварин за допомогою відповідних аналізів, а не перед їх транспортуванням і т.д.

У концепції розвитку ринку продукції свинарства доцільно передбачити розвиток інфраструктури зберігання, транспортування та логістики на основі розроб-

ки й реалізації ефективної логістичної схеми поставок продукції свинарства з урахуванням розміщення товаровиробників, переробників і споживачів. Будівництво переробних потужностей доцільно наблизити до ринків збуту з метою зниження доданої вартості продукції на етапі збуту продукції. Окрім того, необхідно забезпечити оновлення виробничих фондів підприємств м'ясопереробної промисловості у прискореному режимі із запровадженням досягнень науково-технічного прогресу і новітніх технологій, що дасть можливість знизити енергоспоживання, розширити виробництво продуктів із високими якісними характеристиками.

Нині постає проблема надання законодавчого забезпечення розвитку ринків живої худоби, для чого необхідно внести доповнення в Закон України "Про оптові сільськогосподарські ринки" та в розроблену Концепцію розвитку ринків живої худоби. Вони повинні стати учасниками професійних об'єднань виробників продукції свинарства.

В організації продажу худоби через ринок мають бути зацікавлені, насамперед, органи місцевої влади, що сприятиме формуванню бюджету громади.

Доцільно законодавчо передбачити, якщо в радіусі 150 км працює оптовий ринок худоби, то торги слід вести через ринок, де налагоджено всебічний контроль. Доказом цього може слугувати досвід Польщі: для того, щоб ринок у м. Броніше працював, у Варшаві було куплено всі ринки і переведено їх до цього міста.

Ринок живої худоби є надзвичайно важливим механізмом і для держави — встановлення реальної ринкової ціни дає змогу визначити, наскільки економіка в тій чи іншій галузі відповідає суспільним потребам: якщо ціна надто висока, вища від світових — це означає, що треба вносити зміни в економіку, якщо ж ціна надто низька і втрати несуть товаровиробники, то це є індикатором перевиробництва певного виду продукції, тому держава має подбати про ефективніше використання ресурсів.

Процес гармонізації вітчизняного законодавства до європейського передбачає посилення контролю за якістю харчових продуктів, які виробляються в сільських домогосподарствах. З огляду на це важливо розвивати мережу забійних пунктів у сільській місцевості.

Держава й тепер не забезпечила функціонування мережі боєнь, забійно-санітарних пунктів, пунктів закупівлі молока та молочних продуктів, зокрема через нестачу фінансових ресурсів на створення і відкриття пунктів закупівлі молока та боєнь (забійно-санітарних пунктів) тварин.

Система заготівлі худоби від господарств населення нині практично відсутня. Постачання худоби від населення на ринок продуктів тваринництва відбувається стихійно, в основному перекупниками, а забій худоби на м'ясо провадиться в умовах, які не відповідають ветеринарно-санітарним вимогам.

Самостійно розв'язати вищезазначені проблеми сільські органи місцевого самоврядування та населення не в змозі. Діючі постачально-збутові, агросервісні й переробні підприємства, посередники, які створені представниками агробізнесу, пропонують послуги сільгоспвиробникам на невідгідних умовах, вони монополізували ринок.

У перспективі переробні підприємства та кооперативні об'єднання повинні створювати мережу заготівельних пунктів з обладнаними бійнями, щоб забезпечити якість та безпечність сировини, яку вони закуповують у домогосподарствах. Діяльність кооперативів також розширюватиметься. Таким чином, Уряду України варто зосередити увагу на заходах непрямой державної політики для поступового досягнення бажаних цілей, наприклад на інформуванні споживачів про ризики для здоров'я від споживання продуктів, куплених на стихійних ринках, більш ретельного контролю безпечності харчових продуктів на місцевих ринках, підтримці розвитку ринків живої худоби та кооперативів, що зможуть надавати послуги із забою тварин або збору й охолодження молока тощо відповідно до санітарних норм.

З метою забезпечення стабільного функціонування ринку продукції свинарства необхідно забезпечувати глибоку переробку продукції свинарства, формування ефективної логістичної інфраструктури та власної торговельної мережі, створення умов для поставки продукції на експорт.

З метою переведення вітчизняного свинарства на інноваційний шлях розвитку важливо забезпечити раціональне використання наявних ресурсів і внутрішніх резервів збільшення обсягів виробництва, підвищення ефективності галузі та конкурентоспроможності продукції. Зазначимо, що в розвитку свинарства інноваційне забезпечення слід розглядати як об'єктивний процес підвищення ефективності використання виробничого потенціалу галузі та її ведення. У даному випадку створення інноваційного середовища й ефективного інноваційного механізму, що потребує державного впливу. Саме це повинно створити інституційні умови (закони, правила, порядок, структури і т. д.) для розвитку інноваційного середовища ринку продукції свинарства.

Література:

1. Копитець Н.Г. Сучасний стан та тенденції розвитку ринку свинини в Україні. Економіка АПК. 2018. № 11 С. 44—53.
2. Бричко А. М. Основні тенденції виробництва та збуту продукції свинарства на вітчизняному ринку основні тенденції виробництва та збуту продукції свинарства на вітчизняному ринку. Економіка та управління підприємствами. Східна Європа: Економіка, бізнес та управління, 2017. Вип. 1 (06), С. 32—35.
3. Гнатишин Л. Б. Проблеми ефективного розвитку свинарства України. Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємство. 2019. Вип. 4, С. 80—84.
4. Мазуренко О.В. Розвиток ринку свинини в Україні Бізнес-Навігатор. 2011. № 2 (23) С. 15—20.
5. Степасюк Л. М. Виробництво свинини в Україні: виклики сьогодення. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2019. Випуск 27, частина 2. С. 67—71.
6. Кобернюк С.О. Аналіз європейських перспектив свинарства України. Агросвіт. 2015. № 11. С. 61—64.
7. Сахно А. А., Салькова І. Ю. Дослідження сталого розвитку м'ясопродуктового підкомплексу та ринку м'яса в Україні. Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. 2021, № 3. С. 256—261.

8. Варченко О. М., Артимонова І. В., Копитець Н. Г. Організаційно-економічні засади формування попиту на ринку м'ясної продукції в Україні. Сталый розвиток економіки. 2018. № 2. С. 166—172.

References:

1. Kopytets', N.H. (2018), "Current state and development trends of the pork market in Ukraine", *Ekonomika APK*, vol. 11, pp. 44—53.
2. Brychko, A.M. (2017), "Major trends of production and product sales of pig breeding at the domestic market", *Ekonomika ta upravlinnia pidpriemstvamy. Skhidna Yevropa: Ekonomika, biznes ta upravlinnia*, vol. 1 (06), pp. 32—35.
3. Hnatyshyn, L.B. (2019), "Problems of effective development of pig breeding in Ukraine", *Derzhava ta rehiony. Seriya: Ekonomika ta pidpriemnytstvo*, vol. 4, pp. 80—84.
4. Mazurenko, O.V. (2011), "Development of the pork market in Ukraine", *Biznes-Navihator*, vol. 2 (23), pp. 15—20.
5. Stepasiuk, L.M. (2019), "Pork production in Ukraine: the challenges of today", *Naukovyj visnyk Uzhhorods'koho natsional'noho universytetu. Seriya: Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove hospodarstvo*, vol. 27, no. 2, pp. 67—71.
6. Koberniuk, S.O. (2015), "Analysis of european prospects of pigbreeding of Ukraine", *Ahrosvit*, vol. 11, pp. 61—64.
7. Sakhno, A.A. and Sal'kova, I.Yu. (2021), "Study of sustainable development of meat product subcomplex and meat market in Ukraine", *Visnyk Khmel'nyts'koho natsional'noho universytetu. Ekonomichni nauky*, vol. 3, pp. 256—261.
8. Varchenko, O.M. Artimonova, I.V. and Kopytets', N.H. (2018), "Organizational and economic principles for the formation of demand for pig production in Ukraine", *Stalyj rozvytok ekonomiky*, vol. 2, pp. 166—172.

Стаття надійшла до редакції 09.02.2023 р.

www.economy.nayka.com.ua

Електронне фахове видання

Ефективна
ЕКОНОМІКА

Виходить 12 разів на рік

**Журнал включено до переліку наукових фахових видань України з ЕКОНОМІЧНИХ НАУК (Категорія «Б»)
Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292**

e-mail: economy_2008@ukr.net

тел.: (044) 223-26-28

(044) 458-10-73